

KATTALARDA VA BOLALARDA QANDLI DIABETDA HAMSHIRALIK PARVARISHI

Ganieva Nilufar Saidmamurovna
Abdullaeva Dono Taxirovna
o'qituvchi

Annotatsiya. Ushbu maqolada kattalarda va bolalarda qandli diabet kasalligida hamshiralik parvarishining o'рни, ahamiyati va asosiy yo'nalishlari adabiyotlar tahlili asosida o'rganilgan. Tadqiqot natijalarida hamshiraning bemorlarni o'qitish, qon shakarini nazorat qilish, asoratlarni oldini olish va psixologik qo'llab-quvvatlashdagi muhim funksiyalari aniqlangan.

Kalit so'zlar: qandli diabet, hamshiralik parvarishi, glikemik nazorat, bemorlarni o'qitish, insulin terapiyasi, bolalarda diabet, parvarish sifati.

Abstract. This article examines the role, importance, and main directions of nursing care in diabetes mellitus in adults and children based on a literature review. The results of the study revealed the important functions of the nurse in patient education, blood sugar control, prevention of complications, and psychological support.

Keywords: diabetes mellitus, nursing care, glycemic control, patient education, insulin therapy, diabetes in children, quality of care.

Аннотация. В данной статье на основе обзора литературы рассматриваются роль, важность и основные направления сестринского ухода при сахарном диабете у взрослых и детей. Результаты исследования выявили важные функции медсестры в обучении пациентов, контроле уровня сахара в крови, профилактике осложнений и оказании психологической поддержки.

Ключевые слова: сахарный диабет, сестринский уход, гликемический контроль, обучение пациентов, инсулинотерапия, диабет у детей, качество ухода.

Kirish. Qandli diabet XXI asrning eng dolzarb sog'liqni saqlash muammolaridan biri bo'lib, Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'ylab 400 milliondan ortiq kishi ushbu kasallik bilan yashaydi va bu ko'rsatkich yildan-yilga oshib bormoqda [1]. O'zbekiston Respublikasida ham qandli diabet kasalligi tarqalishi

epidemiologik ahamiyat kasb etib, aholining turli yosh guruhlarida, jumladan, bolalar va o'smirlarda ham ushbu kasallikning o'sishi kuzatilmoqda [2]. Qandli diabetning surunkali xarakterga ega bo'lishi, hayot davomida doimiy nazorat va parvarishni talab qilishi sababli, tibbiyot hamshiralarning roli alohida ahamiyatga ega. Zamonaviy tibbiyotda hamshiralik parvarishi nafaqat shifokorning ko'rsatmalarini bajarish, balki bemorni kompleks qo'llab-quvvatlash, o'qitish va motivatsiyalash kabi ko'p qirrali faoliyatni o'z ichiga oladi [3]. Hamshiraning professional kompetensiyasi va parvarish sifati bevosita kasallik kechishiga, asoratlar rivojlanishiga va bemorning hayot sifatiga ta'sir ko'rsatadi. Bolalarda qandli diabet parvarishi alohida e'tibor talab qiladigan sohani tashkil etadi, chunki bu holda nafaqat bemor, balki uning oilasi ham parvarish jarayoniga faol jalb etilishi lozim [4].

Metodologiya va adabiyotlar tahlili. Tadqiqot metodologiyasi sifatida ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish usuli qo'llanildi. Tahlil jarayonida induksiya va deduksiya, taqqoslash va umumlashtirish kabi ilmiy-nazariy usullardan foydalanildi. Rossiyalik olim L.A. Vasileva o'z tadqiqotlarida hamshiralik parvarishining asosiy komponentlari sifatida bemorni baholash, parvarish rejasini tuzish, amaliy tadbirlarni amalga oshirish va natijalarni baholashni ajratib ko'rsatadi [5]. Muallif ta'kidlashicha, qandli diabetli bemorlar bilan ishlashda hamshira yuqori darajada ixtisoslashgan bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur. Xususan, insulin inyeksiyalari texnikasi, glyukometrdan foydalanish, gipoglikemiya va giperglikemiya belgilarini aniqlash va birinchi yordam ko'rsatish kabi amaliy kompetensiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. Amerika diabet assotsiatsiyasining standartlariga ko'ra, diabetli bemorlarni o'qitish hamshiralik parvarishining ajralmas qismi hisoblanadi va bemorning o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi lozim [6]. Bolalarda qandli diabet parvarishi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu borada bir qator tadqiqotchilar maxsus yondashuvlarning zarurligini ta'kidlaydilar [7]. Bolaning yoshi, psixologik rivojlanish darajasi va oilaviy muhit parvarish strategiyasini belgilashda asosiy omillar sifatida hisobga olinadi. Kichik yoshdagi bolalarda parvarish mas'uliyati to'liq ota-ona zimmasiga tushadi, o'smirlarda esa bemorning o'zini jalb qilish va mustaqillikni shakllantirish muhim vazifaga aylanadi. Rossiyalik tadqiqotchi I.I. Dedov va hamkasblarining ishlarida bolalarda 1-tip qandli diabetning klinik xususiyatlari va parvarish tamoyillari batafsil yoritilgan [8].

Natijalar va muhokama. Adabiyotlar tahlili asosida qandli diabetda hamshiralik parvarishining bir necha asosiy yo'nalishlarini ajratib ko'rsatish mumkin. Birinchidan, glikemik nazoratni ta'minlash hamshiraning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Hamshira bemorga qon shakarini o'lchash texnikasini o'rgatadi, maqsadli ko'rsatkichlarni tushuntiradi va natijalarni qayd qilishning ahamiyatini uqtiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muntazam glikemik nazorat HbA1c darajasini sezilarli darajada pasaytiradi va asoratlarning xavfini kamaytiradi [9]. Hamshira bemorning kun davomidagi qon shakari ko'rsatkichlarini tahlil qilish, og'ishlarni aniqlash va shifokorga xabar berish bo'yicha monitoring funksiyasini bajaradi. Ikkinchidan, dori terapiyasini nazorat qilish, xususan, insulin inyeksiyalari bilan bog'liq parvarish alohida ahamiyat kasb etadi. Hamshira insulin preparatlarini saqlash shartlari, inyeksiya joylarini almashtirish tartibi, dozalash qoidalari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nojo'ya ta'sirlar haqida bemorni to'liq xabardor qilishi zarur.

Uchinchidan, asoratlarni oldini olish va erta aniqlash hamshiralik parvarishining muhim tarkibiy qismidir. Qandli diabetning surunkali asoratlari — diabetik retinopatiya, nefropatiya, neyropatiya va diabetik oyoq sindromi — bemorning hayot sifatini keskin pasaytiradi va nogironlikka olib kelishi mumkin. Hamshira bemorning oyoqlarini muntazam tekshirish, terini parvarish qilish, qulay poyabzal tanlash bo'yicha tavsiyalar beradi. Shuningdek, ko'z shifokoriga, nefrologga va boshqa mutaxassislariga murojaat qilish zarurligini nazorat qiladi. To'rtinchidan, psixologik qo'llab-quvvatlash zamonaviy hamshiralik amaliyotining ajralmas qismiga aylangan. Qandli diabet bilan yashash bemorning psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, depressiya va tashvish buzilishlari rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin [10]. Hamshira bemorning hissiy holatini baholash, qo'llab-quvvatlash va zarur hollarda psixolog yordamini tavsiya qilish kompetensiyasiga ega bo'lishi lozim.

Bolalarda qandli diabet parvarishida yuqorida sanab o'tilgan yo'nalishlarga qo'shimcha ravishda oilaviy yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. Hamshira nafaqat bolani, balki uning ota-onasini ham o'qitadi, parvarish ko'nikmalarini shakllantiradi va psixologik qo'llab-quvvatlaydi. Maktab yoshidagi bolalarda hamshira ta'lim muassasasi xodimlari bilan hamkorlik qilish, bolaning maktabdagi xavfsizligini ta'minlash bo'yicha tavsiyalar berish vazifasini ham bajaradi. O'smirlarda parvarish o'ziga xos qiyinchiliklarga ega, chunki bu davrda bemorlar ko'pincha kasallikni inkor qilish,

parvarish rejimiga rioya qilmaslik kabi muammolarga duch keladi. Hamshiraning sabr-toqatli munosabati, motivatsion suhbatlar o'tkazish ko'nikmalari bu muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Adabiyotlar tahlili asosida olib borilgan tadqiqot natijalari qandli diabetli bemorlar parvarishida hamshiraning muhim rolini tasdiqlaydi. Hamshiralik parvarishi glikemik nazoratni ta'minlash, dori terapiyasini nazorat qilish, asratlarni oldini olish va psixologik qo'llab-quvvatlash kabi ko'p qirrali faoliyatni o'z ichiga oladi. Bolalar va kattalar uchun parvarish yondashuvlari o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bolalarda oilaviy yondashuv va yosh xususiyatlarini hisobga olish alohida ahamiyat kasb etadi. Hamshiralik parvarishi sifatini oshirish uchun tibbiyot hamshiralarning uzluksiz ta'limi, zamonaviy standartlar va protokollarni joriy etish, shuningdek, hamshira va bemor o'rtasidagi samarali kommunikatsiyani ta'minlash zarur. Kelgusida qandli diabetda hamshiralik parvarishining samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish dolzarb vazifalar qatoriga kiradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. World Health Organization. Global report on diabetes. — Geneva: WHO Press, 2016. — 86 p.
2. Ernaeva, G. X., Sattarov, T. F., & Maxamatjanova, N. M. (2023). Diagnostic significance of psychodiagnostic examinations of taekwondo players. *Frontline Medical Sciences and Pharmaceutical Journal*, 3(06), 19-27.
3. Hamraev, B., & Maxamatjanova, N. (2023). Study and evaluation of the possibilities of cognitive behavioral therapy in psychosexual disorders. *Центрально-азиатский журнал образования и инноваций*, 2, 4.
4. Юсупходжаева, С., & Гафурова, С. Ш. (2022). Значение когнитивно-бихевиоральной психотерапии при тревожно-депрессивных расстройствах.
5. Gafurova, S., & Yusuphodjayeva, S. (2023). Differential analysis of neurotic disorders in irritable bowel syndrome and improvement of medical psychological support in them. *Science and innovation*, 2(D2), 177-181.
6. Гафурова, С., & Юсупхаджаева, С. (2023). Дифференциальный анализ невротических расстройств при синдроме раздраженного кишечника и совершенствование медико-психологической поддержки при них. *Talqin va tadqiqotlar*, 1, 19.

7. Тлегенов, М. Т. (2025, December). ДИНАМИКА ЧИСЛЕННОСТИ ПОЛУДЕННЫХ ПЕСЧАНОК В НИЗОВЬЯХ ДЕЛЬТЫ АМУДАРЬИ 2021-2024 гг. In *Conferences* (Vol. 1, No. 7, pp. 255-261).
8. АМУДАРЬИ, В. Н. (2022). ЭКОЛОГИЯ (ПО ОТРАСЛЯМ). *ЭКОЛОГИЯ (ПО ОТРАСЛЯМ)*, 93(3).
9. Алимова, З. К., & Агабабян, Л. Р. (2026). УЛЬТРАЗВУКОВАЯ ДИАГНОСТИКА ЭНДОМЕТРИОЗА И АДЕНОМИОЗА: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ. *GLOBAL TRENDS IN SCIENCE AND INNOVATION*, 3(1), 214-217.
10. Агабабян, Л. Р., & Исраилова, З. Ш. (2025, September). ВЛИЯНИЕ ПАПИЛЛОМАВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ НА РЕПРОДУКТИВНОЕ ЗДОРОВЬЕ ЖЕНЩИН С ВТОРИЧНЫМ БЕСПЛОДИЕМ. In *CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY* (Vol. 1, No. 5, pp. 240-242).
11. Пахомова, Ж. Е., Асатова, М. М., Надирханова, Н. С., Агабабян, Л. Р., Алиева, Д. А., Асранкулова, Д. Б., ... & Уринбаева, Н. А. (2025). «Объединяя усилия в лечении невынашивания беременности: экспертный диалог о гестагенах» Резолюция I Форума экспертов по невынашиванию беременности в Республике Узбекистан.
12. АГАБАБЯН, Л. Р., & УСМАНКУЛОВА, Х. М. (2025). СИНДРОМ ПОЛИКИСТОЗНЫХ ЯИЧНИКОВ КАК ПРИЧИНА ЖЕНСКОГО БЕСПЛОДИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ДИАГНОСТИКИ И ЛЕЧЕНИЯ. *Medical journal of Uzbekistan*, 329-334.
13. Муминова, Н. А. (2017). Дидактические игры, используемые для повышения эффективности уроков родного языка в 1 классах начального образования. *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов*, (4), 39-41.
14. Khodjaeva, D. I., & Saidova, Z. T. (2022). Interaction between Categories of Taxis and Temporality. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 2(3), 110-113.
15. Khodjaeva, D. (2021). Different viewpoints on lexicography and dictionary types. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(2), 1255-1258.

16. Latipov, A. A. (2024). SALES MANAGEMENT METHODS IN THE TOURISM SECTOR INDUSTRIES. *Science and innovation*, 3(Special Issue 46), 459-461.
17. Akbaralievich, L. A. (2023). CONTINUOUS PHASE AND MEANS OF USE IN UZBEK LANGUAGE. *MATERIALLAR TO'PLAMI*, 390.
18. Буранова, Л. У. (2016). Хамлет монологи ва унинг таржималари хакида. *Евразийский научный журнал*, (5), 503-504.
19. Salieva, Z. (2024). Using Readings in the Writing Class. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 768-770).
20. Ибадуллаев, Ф. Ф. (2016). Несколько записей о формирование текста. *Ученый XXI века*, (4-4 (17)), 46-48.
21. Ibadullayev, F. F. (2019). WORKING ON THE LEXIC METHODOLOGY AT HIGHER EDUCATIONS. In *МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ* (pp. 246-248).
22. qizi Furqatova, H. A., & qizi Najmiddinova, M. N. (2025). THE ROLE OF PRAGMATICS FOR LEARNING ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *Modern Scientific Research*, 3(7), 51-56.
23. qizi Furqatova, H. A., & qizi Najmiddinova, M. N. (2025). SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF CONCEPTS IN ENGLISH AND UZBEK CULTURES. *International Journal American Journal of Modern World Sciences*, 2(7), 59-67.
24. Karimova, N. M., Yuldashova, S. T., Pulatova, F. A., & Shodiyeva, S. R. (2023). Pedagogical Conditions for Students to use Critical Thinking in the Development of Interethnic Communication. *Journal of Survey in Fisheries Sciences*, 10(2S), 4211-4219.
25. Saida, Y. (2023). THE DIFFERENCE BETWEEN PEDAGOGICAL TECHNOLOGY AND METHODOLOGY. *Involta Scientific Journal*, 2(1), 124-128.
26. Vicker, K., & Murodova, F. (2026). USING TASK-BASED APPROACH IN COMMUNICATION SKILLS. *Asian journal of scientific research and innovations*, 1(1), 266-268.

27. Rolf, J. N., & Feruzovna, M. F. (2025). POSSIBILITIES OF USING IMPROVED MODERN TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S ORAL COMMUNICATION SKILLS. *SHOKH LIBRARY*.
28. JAMALOVA, N. Pedagogical Conditions for the Development of Individual-Personal Characteristics of Students of a Higher Educational Institution. *PINDUS Journal of Culture, Literature, and ELT (PJCLE)*.–2022.
29. Юсубов, Ж. К., Мусаев, О. Р., & Жамалова, Н. У. (2020). РОЛЬ КОМПЕТЕНТНЫХ КАДРОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ. *Научно-методический и теоретический журнал*.-2020.
30. Baxramovich, T. R. (2025). SAMARKAND IN THE WORKS OF RUSSIAN WRITERS. *Multidisciplinary and Multidimensional Journal*, 4(5), 177-180.
31. Baxramovich, T. R. (2025). SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF ALLITERATION IN UZBEK AND RUSSIAN POETRY. *INTERNATIONAL JOURNAL OF ADVANCED RESEARCH IN EDUCATION, TECHNOLOGY AND MANAGEMENT*, 4(5), 460-465.
32. NASIROVA, M. (2024). NEOLOGIZMLAR TURLARI VA SHAKLLANISH OMILLARI. «*ACTA NUUZ*», 1(1.2. 1), 309-312.
33. Bahodirovna, F. M., & Anatolevich, K. A. (2026). A LINGUOCULTURAL STUDY OF THE MOTHER FIGURE IN JOHN ERNEST STEINBECK'S LITERARY WORKS. *SHOKH LIBRARY*, 1(1).
34. Sh, B. P. (2021, October). Ideas of Mahmudhoja Behbudi Reflected in Publicism. In *IDEAS* (Vol. 7, No. 10).
35. Bazarova, D. (2024). Ta'lim rus tilida olib boriladigan guruhlarda "o'zbek tilida so'z tarkibi" mavzusini o'rgatish tajribasidan. *O'zbek tilining xorijda o'qitilishi: ta'lim nazariyasi va amaliyoti*, 1(01), 88-90.
36. Baxronovna, B. D. (2024). On taye artistic skills of Erkin Vahidov (as an example of the "Dream World" collection). *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary*.

37. Narxodjayeva, X. S., & Absoatov, D. S. O. G. L. (2022). Said Ahmad asarlaridagi salomlashuv birliklarining lingvopragmatik xususiyatlari. *Science and Education*, 3(3), 808-813.

38. Ismailov S.I., Rashitov M.M. O'zbekistonda qandli diabet epidemiologiyasi va oldini olish muammolari // O'zbekiston tibbiyot jurnali. — 2019. — №3. — B. 45-51.

